सार्वजनिक सेवांची सामाजिक अंकेक्षण प्रक्रिया

लोकदेखरेखीतून शासकीय यंत्रणा उत्तरदायी

सार्वजनिक सेवांची अंमलबजावणी शासकीय यंत्रणा करते. पण ही जबाबदारी यंत्रणा योग्य रितीने पार पाडते की नाही यावर देखरेख कुणी करायची? का आणि कशी करायची? या प्रश्नांची उत्तरे अगदी स्पष्ट आहेत. **जे लोक या सेवा घेतात, त्यांनीच सेवांच्या देखरेखीची जबाबदारीही घेतली पाहिजे, तरच त्यांना सेवेचा योग्य प्रकारे लाभ मिळेल आणि सेवेचा दर्जाही टिकून राहील.** हे मान्य असलेल्या गावातील काही जणांनी देखरेख कशी करायची याचेही उत्तर शोधले आणि सार्वजनिक सेवांच्या देखरेखीसाठी सामाजिक अंकेक्षणाची पद्धत वापरण्याचे ठरवले. **प्रायोगिक तत्त्वावर महाराष्ट्रातल्या सोलापूर जिल्ह्यातील सांगोला तालुक्यातील १० गावात 'सार्वजनिक सेवांचे सामाजिक अंकेक्षण' करण्यात आले.** गावातील 'गावगटां'च्या पुढाकाराने झालेल्या या कामाला 'अस्तित्व' आणि 'साथी' संस्थेची साथ होती. गावगटांनी स्थानिक गरजांप्रमाणे सेवांची निवड करून अंकेक्षणाचा एक टप्पा पूर्ण केला. या अनुभवातून त्यांच्या लक्षात आले की, **जेव्हा पूर्ण माहितीनिशी, नेमकेपणाने आणि सामूहिकपणे प्रश्न विचारू लागले, तेव्हा यंत्रणाही उत्तरदायी होऊ लागली, परिणामी सेवांचा दर्जा सुधारू लागला.**

पार्श्वभूमी

'लोकाधारित देखरेख व नियोजन' ही संकल्पना महाराष्ट्रामध्ये गेल्या बारा वर्षांपासून राबवली जात आहे. 'राष्ट्रीय आरोग्य अभियाना'मार्फत (NHM) सरकारी आरोग्य सेवांच्या देखरेखीसाठी ही पद्धती प्रथम अवलंबली. आरोग्य सेवांविषयी लोकांच्या ज्या तक्रारी असतील त्या मांडण्यासाठी एक जागा आणि त्या तक्रारी दूर करण्याची लोकाभिमुख पद्धती यात तयार करण्यात आली. आरोग्य सेवांचा दर्जा उंचावण्यामध्ये आणि गरजूंसहित अधिकाधिक लोकांपर्यंत सेवा पोहोचण्यासाठी या प्रक्रियेने हातभार लावलेला आहे.

ही प्रक्रिया अजून विकसित व्हावी आणि सरकारी आरोग्य यंत्रणाचे उत्तरदायित्व वाढावे म्हणून काही नवीन प्रयोग होणे आवश्यक आहे. असा विचार करून 'साथी' संस्थेने काही निवडक संस्थांसोबत मिळून हा सामाजिक उत्तरदायित्वाचा प्रयोग करायचे ठरवले. **केवळ आरोग्य सेवांपुरती लोकाधारित देखरेख सीमित न ठेवता शिक्षण, पोषण, रोजगार या व अशा विविध सामाजिक क्षेत्रांचाही त्यात समावेश केला गेला.** एकाच सेवेवर लक्ष केंद्रित करण्याऐवजी लोकांच्या जगण्याशी संबंधित सर्वच मुद्द्यांचा समावेश केल्याने हे काम लोकांना अधिक आपलेसे वाटले व त्यांचा सहभाग वाढला. प्रत्येक गावाने त्यांच्या जिव्हाळ्याच्या सेवा स्वत: निवडल्या आणि या सेवा सुरळीत करण्याच्या दृष्टीने देखरेख केली. स्थानिक कर्मचारी आणि संबंधित यंत्रणेचे उत्तरदायित्व वाढवणे हा या देखरेख प्रक्रियेचा हेतू होता.

देखरेख कोणी केली?

- **देखरेखीची जबाबदारी 'गावगटा'ने घेतली.** यासाठी प्रातिनिधिक व समावेशक असा गावगट तयार केला गेला.
- प्रत्येक सामाजिक सेवेमध्ये देखरेख करण्यासाठी समित्या/जागा आहेत, आरोग्य सेवांच्या लोकाधारित देखरेखीसाठी ही समिती आहे, तरीही स्वतंत्र गावगट असणे जरूरीचे होते. कारण **विविध समित्या या संबंधित विषयांपुरताच विचार करतात. शिक्षण समितीचे काम आरोग्य समितीला समजत नाही आणि आरोग्य समितीचे पोषण समितीला समजत नाही इत्यादी.** कामाच्या विभागणीने होणारी लोकांची विभागणी गावगटाच्या उभारणीतून टाळता येईल, असा यामागे विचार होता. शिवाय सर्व समित्या सक्रिय असतातच असे नाही. विविध समित्यांमधील सक्रिय सदस्यांना गावगटात सामावून घेता आले. याशिवाय देखरेखीच्या कामात सहभागी होण्याची तयारी असलेल्या, स्वयंप्रेरित लोकांनाही या गटात स्थान मिळाले.
- गावगटाकडे योजनांविषयी परिपूर्ण माहिती आणि देखरेखीची कौशल्ये असणे महत्त्वाचे आहे. त्यासाठीच्या प्रशिक्षणांची जबाबदारी मानवलोक संस्थेने घेतली. गावगटाने देखरेखीसाठी निवडलेल्या सेवा आणि देखरेखीची कार्यपद्धती या दोन्ही विषयांवरील प्रशिक्षण व साहाय्य साथी संस्थेकडून दिले गेले आणि त्यामुळे गावगटांची समज व ताकद वाढली.

गाव निवड : प्रक्रिया आणि निकष

मे २०१८ मधील सामाजिक अंकेक्षण प्रक्रियेच्या प्राथमिक बैठकीनंतर सोलापूर जिल्ह्यातील सांगोला तालुक्यातील गाव निवडीची प्रक्रिया करण्यात आली. सामाजिक सेवांच्या देखरेखीचे काम प्रायोगिक तत्त्वावर असल्याने आणि त्यामध्ये गावगटाची भूमिका महत्त्वाची असल्याने खालील प्रक्रिया व निकषांच्या आधारे प्रत्येकी १० गावांची निवड केली;

- **गावातील संस्थेच्या संपर्कातील १२ ते १५ गावांमधील सार्वजनिक सेवांचे प्रश्न प्रश्नावलीच्या आधारे समजून घेतले.**
- **गावस्तरावर सहभागी पद्धतीने बैठकीतून**

गावकऱ्यांशी संवाद साधला, त्यांच्या जिव्हाळ्याचे आणि प्राधान्याचे प्रश्न समजून घेतले.

- गावातील सरपंच, सदस्य अन्य ग्रामस्थ यांच्यासोबत बैठक घेऊन चर्चेतून स्थानिक प्रश्न समजून घेतले.
- सामाजिक सेवांवर देखरेख करण्याचे काम म्हणजे स्थानिक कर्मचाऱ्यांना, लोकप्रतिनिधींना प्रश्न विचारण्याचे, त्यांच्या कामातील उणिवा व भ्रष्टाचार उघड करण्याचे काम. असे करताना स्थानिक सत्ताधाऱ्यांचे हितसंबंध दुखावले जाऊ शकतात.

ही जोखीम पत्करण्याची तयारी असलेल्या गावांमधील सदस्यांना या गावगटात सामील करून घेण्यात आले. किमान ३-४ जण तयार झाले, त्या गावांची निवड केली गेली.

गावगट - कसा असावा ?

- विविध समित्यांमधील सक्रिय सदस्यांचा गावगटात समावेश असावा.
- गावगटामध्ये विविध कौशल्ये व क्षमता असलेले लोक असावेत.
- सरकारी सेवेतून निवृत्त झालेल्या व्यक्ती असाव्यात, कारण त्यांना शासकीय यंत्रणा कशा प्रकारे काम करते याचा अनुभव असतो व तो अंकेक्षणाला मदतकारक ठरतो.
- पुरुष, महिला आणि वंचित-अल्पसंख्य समुदायांचा सहभाग अतिशय महत्त्वाचा.
- शक्यतोवर लोकप्रतिनिधी आणि स्थानिक शासकीय कर्मचारी यांचा गावगटात समावेश नसावा.

'अस्तित्व' संस्थेची या प्रक्रियेमधील महत्त्वाची भूमिका

गावगट बांधणीची सुरुवात गाव निवडीच्या प्रक्रियेपासून झाली. ज्या गावांमध्ये हे काम करण्यासाठी व्यक्ती पुढे आल्यात त्या गावांमध्ये काय प्रश्न आहेत? यावर चर्चा करण्यास सुरुवात करण्यात आली. त्यासाठी अस्तित्व संस्थेच्या कार्यकर्त्यांनी गावगटातील सदस्यांसोबत नियमित बैठका घेऊन गावगट बांधणीला चालना दिली. स्थानिक प्रश्नांवर चर्चा करत आणि त्यातील काही प्रश्नांची सोडवणूक करत साधारणपणे सहा महिन्यात काही गावात गावगट उभे राहिले. यानंतरचा पुढील टप्पा गावगटांच्या प्रशिक्षणाचा. अस्तित्व संस्थेने गावगटांच्या सोईने दोन प्रशिक्षणांचे आयोजन केले. 'सार्वजनिक सेवांचे सामाजिक अंकेक्षण' या विषयाच्या सर्व बाजू समजून देण्याचा प्रयत्न या प्रशिक्षणातून झाला.

गावगटाच्या प्रशिक्षणाचे विषय

१. **सार्वजनिक सेवांचे सामाजिक अंकेक्षण - का व कसे करायचे ?**

२. **अंकेक्षणासाठी निवडलेल्या योजना, त्यांचे हेतू, तरतुदी, जबाबदार यंत्रणा याविषयी सविस्तर प्रशिक्षण**

३. **योजनांविषयी शासकीय माहितीचे संकलन**

४. **पडताळणी - हेतू, कोणी करायची व कशी करायची ?**

५. **जनसंवादाचे आयोजन आणि पाठपुरावा**

- सामाजिक अंकेक्षण प्रक्रिया आपल्या गावात कशी राबवायची? याचे प्रशिक्षण आणि सातत्यपूर्ण सहकार्य या पद्धतीने सदस्यांना सक्रिय ठेवण्याचा प्रयत्न केला गेला. स्थानिक प्रश्न गावगटांनी त्यांच्या स्तरावर सोडवण्याचा प्रयत्न करावा यासाठी संस्थेच्या कार्यकर्त्यांनी विशेष प्रयत्न केले.

असे केले सामाजिक अंकेक्षण...

मुख्य टप्पे...

१. शासकीय माहितीचे संकलन-

- **सामाजिक अंकेक्षणाच्या प्रक्रियेतील <u>माहिती संकलन</u> हा पहिला महत्त्वाचा टप्पा आहे.** त्यांच्याशी संबंधित माहिती मिळणे हा लोकांचा हक्क आहे. ही जाणीव लोकांना करून देण्यात आली. अस्तित्वने सांगोला तालुक्यातील १० गावांमध्ये सामाजिक अंकेक्षणाची सर्व प्रक्रिया पूर्णतः गावगटांच्या पुढाकाराने व्हावी यासाठी गावगटांचा एक तालुका समन्वय गट तयार केला. **माहिती संकलन, जनसंवाद यासाठीचा तालुका अधिकाऱ्यांसोबतचा पत्रव्यवहार संपूर्णतः तालुका समन्वय गट व अस्तित्व संस्थेने केला.**

- ज्या योजनांचा अंकेक्षणात समावेश होणार होता. **त्यांची तपशीलवार माहिती घेण्यासाठी फॉरमॅट तयार करून गावगटांना देण्यात आले. योजनेच्या सर्व लाभार्थ्यांची यादीसह सर्व तपशील घेण्यात आले.**

- शक्यतोवर गावगटांनी संबंधित कर्मचारी / अधिकाऱ्यांकडून माहिती संकलित करावी असा प्रयत्न राहिला.

- सुरुवातीला स्थानिक कर्मचाऱ्यांकडून माहिती घेतली.

- जिथे गावगटांना अडचणी आल्या तिथे त्यांना संस्थांची मदत घेतली.

- संस्थेच्या कार्यकर्त्यांनी व गावगटाने संकलित माहिती आधी स्वतः समजून घेतली आणि नंतर पडताळणीचे नियोजन केले.

२. पडताळणी -

- सामाजिक अंकेक्षणातील पडताळणीचा टप्पा खूप महत्त्वाचा आणि बरेच शिकवणारा होता. संकलित शासकीय माहितीतील त्रुटींबरोबरच इतरही अनेक महत्त्वाच्या समस्या या दरम्यान पुढे आल्या.

- **पडताळणीमध्ये गावगटातील सदस्यांनी यादीप्रमाणे प्रत्येक लाभार्थ्यांच्या घरी जाऊन सविस्तर माहिती घेतली.** उदा. प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजनेअंतर्गत

माणेगाव व जुजारपूरमध्ये असा झाला गाव गट...

आधी संपर्कातील व्यक्ती (बचत गट महिला, आधीच्या गावगटातील लोक) आणि जाणीवजागृती मोहिमेतून जोडलेले लोक यांच्याकडे सामाजिक अंकेक्षणामध्ये पुढाकार घेणारा गट म्हणून पाहिले गेले. गटाला १३ मे २०१९ रोजीच्या गाव प्रशिक्षणात सहभागी होण्यास प्रवृत्त केले. यामध्ये १ ग्रामपंचायत सदस्य होता, बाकी सहभागींमध्ये बचत गट सदस्या, बचत गट महासंघ अध्यक्ष, आशाताई, कॉलेज विद्यार्थी, नोकरदार ग्रामस्थ, शेतकरी इत्यादी व्यापक स्वरूपाचा सहभाग होता. तसेच मानेगावमध्ये, आधीपासूनच गाव निर्णयप्रक्रियेत सक्रिय असलेल्या गटाने प्रशिक्षण सत्रात सहभाग घेतला. यामध्ये सरपंच, उपसरपंच, तंटामुक्ती समिती सदस्य, पाणी फाऊंडेशनच्या स्पर्धेत सहभागी होण्यासाठी गावप्रक्रिया राबवणाऱ्या गटाचे सदस्य इत्यादींचा समावेश होता.

लाभार्थी असेल तर प्रत्यक्षात किती हप्त्यांचे पैसे मिळाले, किती पैसे मिळाले हे तपासले. शक्य असेल तिथे पासबुकची नोंद पाहिली.

- **आरोग्य उपकेंद्रांची माहिती प्रत्यक्ष जागेवर जाऊन तपासणी करून आणि तिथल्या लाभार्थ्यांशी बोलून पडताळून पाहिली.** उदा. गरोदर व स्तनदा मातांशी.

- पडताळणीच्या वेळी वैयक्तिक लाभार्थ्यांकडून तर सहकार्य मिळालेच, पण **उपकेंद्रामधील सेविका इत्यादी कर्मचाऱ्यांनीही सहकार्य केले, कारण त्यांनाही त्यांच्या समस्या मांडायच्या होत्या. निधीचा अभाव, त्यांनी वारंवार मागण्या करूनही सुविधा न मिळणे याचा परिणाम त्यांच्या सेवांवर होत असल्याचे दिसून आले.**

- पडताळणीच्या शेवटी शासकीय माहिती, पडताळणीतून दिसून आलेल्या तफावती, लाभार्थ्यांनी सांगितलेल्या अडचणी, नव्याने समोर आलेले मुद्दे यांची नोंद करून ठेवली.

- वरवर पाहता सुरळीत चाललेल्या सार्वजनिक योजनांच्या अंतरंगात किती समस्या आहे? हे पडताळणीच्या प्रक्रियेतून प्रकर्षाने पुढे आले.

३. गाव जनसुनवाईची पूर्वतयारी-

इतर टप्प्यांप्रमाणे पूर्वतयारीचा टप्पाही महत्त्वाचा आहे. यात एकाच वेळी अनेक पातळ्यांवर काम केले गेले. **लोकसहभाग वाढवण्यासाठी गावात जाणीवजागृती व प्रचार करण्यात आला, संबंधित सरकारी अधिकारी उपस्थित राहतील यासाठी पाठपुरावा करण्यात आला.** तसेच गावच्या सरपंचांनीही संबंधित शासकीय अधिकाऱ्यांना जनसंवादात सहभागी होण्यासाठीचे निरोप पाठवले आणि वैयक्तिक पाठपुरावाही केला.

- सामाजिक अंकेक्षणाची व जनसुनवाईची माहिती लोकांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी विविध माध्यमांचा वापर करण्यात आला - पोस्टर प्रदर्शने, पत्रकांचे वितरण इत्यादी.

- संबंधित विभागांचे शासकीय अधिकारी येतील याची खबरदारी घेतली गेली.

अशी झाली गावपातळीवर सामाजिक अंकेक्षणाची तयारी...

सामाजिक अकेक्षण पूर्वतयारीचा भाग म्हणून १ ते १० मे च्या दरम्यान सांगोल्यातील १० गावांमध्ये अस्तित्व संस्थेकडून जाणीवजागृती अभियान राबवले. गावकऱ्यांना सामाजिक अंकेक्षण करण्यासंबंधी माहिती होणे, त्यात समाविष्ट सेवा/योजनांची (अंगणवाडी, जननी सुरक्षा योजना, मातृत्व वंदना योजना, माध्यान्ह भोजन) माहिती करून देणे आणि सहभागी होण्याचे आव्हान करणे अशा प्रकारे या मोहिमेचे स्वरूप राहिले. सध्याची दुष्काळी परिस्थिती, गावांमध्ये सुरू झालेल्या जनावरांच्या छावण्यांमध्ये व्यस्त असलेले लोक ही परिस्थिती लक्षात घेऊन, जिथे लोक भेटतील अशा ठिकाणी (छावणीवर जाऊन, गावातील चौक व अन्य मोक्याची ठिकाणे इत्यादी) कार्यकर्त्यांनी माहिती प्रसाराचे काम केले. या मोहिमेतून कार्यकर्त्यांनी आपला गावसंपर्क अधिक पक्का केला व वाढवला (मोहिमेदरम्यान काही जणांनी अंकेक्षणात सहभागी होण्याची तयारी दर्शवली).

४. गाव जनसुनवाई-

- गावातील समस्या व त्या विषयीच्या मागण्या यांचे माहितीपत्रक कार्यक्रमाच्या ठिकाणी देण्यात आले. राज्यघटना, नागरिकांचे अधिकार व कर्तव्ये यांची माहिती देण्यात आली.
- **सर्वसहमती, सामंजस्याचे वातावरण राहिले पाहिजे याची खबरदारी घेतली.**
- सर्व समाजाचे लोक, सर्व वयाचे लोक, महिला-पुरुष सहभागी होतील आणि कार्यक्रम सर्वसमावेशक होईल असा प्रयत्न केला.
- सामाजिक अंकेक्षणापूर्वी आणि नंतर वर्तमानपत्रात बातम्या दिल्या, ज्यामुळे बाकी गावातही याची माहिती झाली.
- **सामाजिक अंकेक्षणाच्या प्रक्रियेतील निष्कर्षांचा अहवाल तयार करण्यात आला. त्याआधारे शासकीय माहिती व पडताळणीतून मिळालेली माहिती यांच्यातील तफावत दर्शवणारा व गावगटाच्या मागण्यांची मांडणी करणारे पत्रक कार्यक्रमाच्या ठिकाणी देण्यात आले.**
- **अनेक लोकांना त्यांचे प्रश्न मांडता आले, समस्या कुठे मांडायच्या हीच समस्या आहे, काहींनी आपला रोष व्यक्त केला.** प्रत्येक गावातील सामाजिक अंकेक्षण प्रक्रियेचा व जनसुनवाईचा अहवाल तयार करण्यात आला.
- पाठपुराव्याचे नियोजन करण्यात आले.

५. तालुका जनसुनवाई-

- स्थानिक पातळीवर न सुटलेल्या मुद्द्यांचा गावगटामार्फत पाठपुरावा करून तालुका जनसुनवाईचे आयोजन केले.

लाभार्थ्यांना लाभापासून वंचित ठेवणारी 'गौडवाडी'...

'गौडवाडी' गावात पडताळणी गट लाभार्थ्यांच्या घरी जाऊन 'मातृत्व वंदना योजने'ची माहिती घेत असताना इतरांना कुतूहल वाटत होते. विषय समजल्यावर लोक आपणहून आसपासच्या नवप्रसूत महिलांची माहिती देत होते आणि त्यांना लाभ न मिळाल्याचे सांगत होते. लोक ज्या महिलांची नावे सांगत होते ती नावे यादीत नसल्याने गटाने काही महिलांना भेटायचे ठरवले. तर पात्र असलेल्या पण लाभ न मिळालेल्या अनेकजणी त्यांना भेटल्या.

गौडवाडी गावात दोन आशा आहेत आणि त्या दोन विशिष्ट भागांमध्ये काम करतात. त्या व्यतिरिक्त उरलेला भाग दुर्लक्षित राहतो. तिथल्या कुटुंबांना कुठल्याच योजनांची माहिती नसल्याचे व लाभ न मिळाल्याचे दिसून आले. पडताळणी गटाने २०१७ पासूनची माहिती घेतली तर मातृत्व वंदना योजनेचा लाभ न मिळालेल्या वा अपुरा लाभ मिळालेल्या ६७ जणी त्यांना आढळल्या. पडताळणीपासून या मुद्याचा गावात चांगलाच गवगवा झाला. हळूहळू ज्यांचे एक-दोन हप्ते थकलेले होते त्यांचे पैसे येऊ लागले. तरीही जनसुनवाईमध्ये या मुद्याची जोरदार मांडणी झाली. अपुरा लाभ मिळालेल्या महिला आणि पात्र असूनही लाभ न मिळालेल्या महिला जनसुनवाईला हजर होत्या. सुनवाईनंतर या प्रश्नाची सोडवणूक व्हायला सुरवात झाली आहे. ६७ पैकी ४७ जणांना सुनवाईनंतरच्या पुढील आठवड्यात लाभ मिळाला. इतर लाभार्थ्यांसाठी पाठपुरावा चालू आहे.

गाव जनसंवादात चर्चा झालेले मुद्दे, निर्णय आणि पाठपुराव्याचे मुद्दे..!

विविध मागण्यांसाठी अस्तित्व सामाजिक संस्थेच्या वतीने निवेदन सादर

सांगोला/प्रतिनिधी:

लोणविरे –

०२ जुलै २०१९ रोजी प्राथमिक आरोग्य केंद्र जवळामधील लोणविरे येथे सोशल ऑडिट जनसंवाद घेण्यात आला. या जनसंवादाला गावातील महिला व पुरुष उपस्थित होते. जननी सुरक्षा योजना व प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना व अंगणवाड्यांमधील योजनांविषयी माहिती देण्यात आली. तसेच या योजनेच्या लाभापासून वंचित असलेले व लाभ मिळालेले लाभार्थी उपस्थित होते. जनसंवादात पुढील मुद्दे गाव पातळीवर उपस्थित केले गेले.

१. आशाताई याच्या गृह भेटी कमी प्रमाणात आहेत.

२. आरोग्य सेवकाच्या व आरोग्य सेविकेच्या पण गृह भेटी कमी प्रमाणात आहेत.

३. अंगणवाड्यांमधील थोड्याफार प्रमाणामध्ये असलेल्या त्रुटी गाव गटाकडून मांडण्यात आल्या.

या सर्व मुद्यांवर गाव गट, सरपंच, ग्रामसेवक यांच्या समोर गावपातळीवर आरोग्यसेवा देणारे कर्मचारी यांनी मान्य केले की, आमच्या गृह भेटी कमी असल्या कारणाने लाभार्थी वंचित राहिले आहेत. यासाठी पुढील महिन्याभरामध्ये सर्व लाभार्थी यांचा पाठपुरावा करून लाभ मिळवून देऊ. तसेच गावातील दोन्हीही अंगणड्यांमधील अडचणी पुढील पंधरा दिवसात दूर करण्याचे ठरले. आणि गट सदस्य व सरपंच व ग्रामसेवक यांच्याकडून एक महिन्यानंतर आढावा घेण्याचे ठरले.

> **गौडवाडी येथील जनसंवादामुळे गावात अगोदर दोनच आशा कार्यकर्त्या होत्या. त्यामुळे काही लाभापासून वंचित राहत होते. जनसंवादानंतर एक आशा कार्यकर्ती घेण्यात आली आणि आठ दिवसात काही लाभार्थ्यांचे पैसे जमा झाले.**

आलेगाव-

५ जुलै २०१९ रोजी प्राथमिक आरोग्य केंद्र घेरडी अंतर्गत आलेगाव येथे उपकेंद्रामध्ये सोशल ऑडिट जनसंवाद घेण्यात आला. या जनसंवाद कार्यक्रमाला सरपंच, ग्रामसेवक, आशा सुपरवायझर, अंगणवाडी सुपरवायझर, अंगणवाडी सेविका, ग्रामपंचायत सदस्य व गट सदस्य व लाभार्थी उपस्थित होते. जनसंवादात जननी सुरक्षा योजना, प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना आणि अंगणवाडीमधील सेवांचा अभ्यास मांडण्यात आला. यामध्ये तिनही योजनेपासून लाभार्थी वंचित राहिलेले आढळून आले आहे असे सर्वांसमोर मांडण्यात आले. सविस्तर चर्चा झाल्यानंतर गावाची लोकसंख्या मोठी असल्याकारणाने वाडीवस्तीवर पोहचता आले नाही. असे ANM व अंगणवाडी सेविका यांनी सांगितले. यावर सरपंच ग्रामसेवक यांनी पंधरा ते वीस दिवसामध्ये वंचित राहिलेल्या लाभार्थ्यांसाठी ग्रामपंचायतची मदत घेऊन लाभ मिळवून देण्याचे ठरले. गट आलेगाव सदस्य व लाभार्थी यांची पुढील महिन्यामध्ये आढावा बैठक घेण्याचे ठरले.

चोपडी

२० जुलै २०१९ रोजी चोपडी या गावात सोशल ऑडिट जनसंवाद घेण्यात आला. या जनसंवादात जननी सुरक्षा योजना व प्रधानमंत्री मातृत्व वंदना योजना व अंगणवाड्यांमधील योजनांविषयी गाव गटाने केलेला अभ्यास मांडण्यात आला. लाभापासून वंचित असलेले व लाभार्थी उपस्थित असल्यामुळे आरोग्य सेवकाच्या व आरोग्य सेविकेच्या गृह भेटी कमी प्रमाणात/होतच नाहीत असेही त्यांनी सांगितले. चर्चेअंती असे निर्णय घेतले गेले की, लाभापासून वंचित असलेल्या लाभार्थ्यांना १० दिवसात लाभ मिळवून देण्यात येईल. तसेच लाभ घेण्यासाठी ग्रामसेवक यांचा लागणारा दाखला मिळत नसल्याने लाभापासून वंचित राहावे लागते यासाठी गावगट व लाभार्थी मिळून सरपंच ग्रामसेवक यांची भेट घेतील व त्वरित सर्वांचे दाखले मिळवून देतील असे ठरले.

सहभागी संस्थांविषयी...

अस्तित्व- सांगोला, सोलापूर

'अस्तित्व' संस्था सोलापूर जिल्ह्यातील सांगोला तालुक्यात मागील पंधरा वर्षांपासून काम करत आहे. हा भाग दुष्काळी असल्याने हंगामी स्थलांतराचे प्रमाण मोठे आहे. रोजगार, पाणी, शेती या समस्यांच्या सोडवणुकीसाठी पर्यायी मार्गांचा शोध घेण्याचे काम संस्था करत आहे.

महिला, युवक-युवतींचे व वंचित घटकांचे संघटन, प्रबोधन, प्रशिक्षण यावर संस्थेच्या कामाचा भर आहे.

साथी, पुणे

'साथी' टीमची सुरुवात १९९८ मध्ये 'सेहत' संस्थेचा एक भाग म्हणून झाली, त्यानंतर २००५ पासून 'साथी' स्वतंत्रपणे काम करू लागली. साथी मुख्यतः आरोग्य हक्कावर आणि सार्वजनिक आरोग्य सेवा सक्षम करण्याच्या भूमिकेतून ॲडव्होकसीचे काम करत आहे. साथी संस्था विविध स्वयंसेवी संस्थांसोबत संस्थांचे कार्यकर्ते व लोकांचे सक्षमीकरण, संशोधने, प्रशिक्षण, माहिती साहित्य तयार करण्याचे काम करत आहे.

आरोग्य सेवांच्या लोकाधारित देखरेख व नियोजनात राज्य समन्वयक संस्था म्हणून 'साथी' स्थानिक समन्वयक संस्थांना प्रशिक्षण व साहाय्य देण्याबरोबरच विविध विषयांवरील माहिती साहित्य, अभ्यास, अहवाल प्रकाशित करण्याचे काम करत आहे.

Support for Advocacy & Training to Health Initiatives
साथी

प्रकाशक -
साथी (Support for Advocacy & Training to Health Initiatives)
अमन-ई टेरेस, प्लॉट नं. १४०, डहाणूकर कॉलनी, कोथरूड, पुणे - ४११०३८
फोन : (०२०) २५४७३५६५, २५४७२३२५
E-mail : sathicehat@gmail.com, **Website** : www.sathicehat.org
मुद्रण - एन.आर. एंटरप्रायझेस, पुणे
डिसेंबर, २०१९